

Відгук отримано 14.12.2021р.

Голова спеціалізованої
вченої ради ДФ 64.051.054

Віктор Плохих

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 64.051.054

Харківського національного
університету імені В.Н.Каразіна
майдан Свободи, 4, м. Харків

ВІДГУК

опонента, доцента кафедри загальної, вікової та соціальної психології
НУ «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка, кандидата психологічних
наук Панченко Вікторії Олександрівни
на дисертаційну роботу Басвої Каріни Олегівни
«Особистісні чинники екологічно значущої поведінки»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
з галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 053
– Психологія

Дисертаційне дослідження, головні результати якого подані до захисту, присвячене актуальній з огляду на сучасні виклики суспільства проблемі. Діяльність людини змінює природне середовище, і ці зміни набувають таких масштабів, що виживання самого людства може опинитися під загрозою. Задовольняючи власні потреби, люди руйнують природне навколишнє середовище, розцінюючи як норму власні екоруйнівні дії. З метою унеможливлення повної екологічної катастрофи, необхідно змінити екоруйнівну поведінку людей на екозберігаючу. Важливим виявляється пошук особистісних чинників екологічно значущої поведінки та питання стимулювання проекологічної поведінки на індивідуальному рівні. Відтак, є сенс визнати дисертаційну роботу Басвої К.О. як корисну і актуальну.

У вступі роботи дисертантка обґрунтувала теоретико-методологічні засади дослідження, визначила його об'єкт та предмет, чітко сформулювала мету, яка полягала у розробці та перевірці моделі регуляторних впливів особистісних чинників на екологічно значущу поведінку як теоретичної підстави для розробки особистісно-орієнтованих соціально-екологічних інтервенцій, окреслила завдання, представила методи дослідження, виокремила наукову новизну отриманих результатів, визначила їхнє

практичне значення.

Роботу побудовано за класичною схемою, етапи релізації дослідницьких завдань представлено в чотирьох розділах та адекватно узагальнено у висновках. Основні положення дисертації представлено в багаточисельному доробку наукових праць авторки, презентовано на наукових конференціях, впроваджено в педагогічний процес підготовки психологів Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Проаналізуємо основні положення дисертації, представлені за розділами.

У *першому розділі дисертації* «Теоретичний аналіз особистісних чинників екологічно значущої поведінки» представлений теоретико-методологічний аналіз феномену екологічно значущої поведінки, який дозволив дисертантці чітко описати концептуальні засади та основні підходи до досліджуваного питання загалом, та ролі особистісних чинників екологічно значущої поведінки зокрема, що слугувало основою для представлення теоретичної моделі регуляції екологічно значущої поведінки, центральну роль в якій відведено світоглядній екологічній позиції.

У *другому розділі* «Організація і методи емпіричного дослідження» дисертанткою сформульовано гіпотези та окреслено завдання для їх перевірки. Аналіз даного розділу засвідчує наявність у авторки вміння організовувати та реалізовувати програму емпіричних психологічних досліджень. Привертає увагу грамотна та логічна стратегія емпіричного дослідження, ретельне методичне обґрунтування кожного з чотирьох етапів. Використані методики вдало підібрані та вражають своєю кількістю. Зауважимо і на адекватному використанні методів математико-статистичного аналізу отриманих даних.

Вибірка репрезентативна щодо поставлених емпіричних задач, охоплює студентів різних напрямів професійної підготовки, дорослих осіб різного віку, представників соціальних груп, релевантних досліджуваним проблемам. Забезпечена надійність і достовірність результатів дослідження.

Третій розділ дисертації «Емпіричне дослідження особистісних чинників екологічно значущої поведінки» доводить високий рівень

опрацювання емпіричного матеріалу та свідчить про емпіричну перевірку дисертанткою теоретичної моделі регуляторних впливів на екологічно значущу поведінку, згідно якої вплив екологічної позиції на поведінку опосередкований такими особистісними чинниками, як: переконання щодо контролю в екологічній сфері, особисті екологічні норми, суб'єктивний зв'язок з природою, емоційні відгуки на екологічні проблеми, екологічні копінг-стратегії. Емпірично підтверджується вплив екологічної позиції опосередковано через особистісні чинники на екологічно значущу поведінку.

Слід відзначити суттєве практичне значення роботи Басвої К.О. *Четвертий розділ* дисертаційного дослідження представляє результати кластерного аналізу, підсумком якого є виявлення трьох типів екологічної позиції, кожному з яких відповідає певний тип екологічного світогляду: «Турботливий еко-активіст», «Фінансово-орієнтований оптиміст» та «Еко-несвідомий критик». В даному розділі представлено тренінгову програму для активізації готовності до проєкологічних дій, яка враховує особливості різних типів екологічного світогляду та емпірично встановлені механізми впливу особистісних чинників на екологічно значущу поведінку.

Висновки змістовно відповідають поставленим завданням. Робота є логічною, самостійною, завершеною працею, результати якої розкривають перспективи подальших досліджень в психологічній науці.

Однак, відзначаючи високий теоретико-емпіричний рівень запропонованого дослідження, його наукову новизну і практичну значущість, висловимо також окремі **зауваження і побажання**:

1. В третьому розділі дисертації представлено змістовне емпіричне дослідження. Втім, на наш погляд, цей розділ перенавантажений моделями, що відображають опосередкований вплив окремо взятого особистісного чинника на екологічно значущу поведінку. Доречніше було б запропонувати єдину модель впливу екологічної позиції на екологічну поведінку, що сприяло б цілісному уявленню про результати дослідження.

2. В пункті 4.1 (стор. 156) дисертанткою запропонована таблиця характеристики трьох типів екологічного світогляду («Турботливий еко-активіст», «Фінансово-орієнтований оптиміст», «Еко-несвідомий критик»).

Далі по тексту представлено детальний опис кожного з цих типів. Нам здається, достатньо було б залишити один з варіантів тлумачення виокремлених типів.

3. В четвертому розділі автором описані розбіжності між студентами з різним напрямом професійної підготовки за виокремленими типами екологічного світогляду. Перспективним було б дослідити аналогічні відмінності у представників різних вікових груп.

Слід зазначити, що вищезазначені зауваження та побажання слід вважати швидше рекомендаційними та такими, що вказують на перспективи дослідження; вони не знижують загалом позитивної оцінки дослідження.

Загалом, все вищезазначене дозволяє дійти висновку про те, що дисертація «**Особистісні чинники екологічно значущої поведінки**» є оригінальним та завершеним дослідженням, в якому отримані нові науково обґрунтовані результати, що мають практичне значення і сприяють розв'язанню однієї з актуальних проблем сучасної психології. Робота відповідає вимогам «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №167 від 06 березня 2019 року, а її авторка Баєва Каріна Олегівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 «Психологія» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

Офіційний опонент:

кандидат психологічних наук,
доцент кафедри загальної, вікової
та соціальної психології

НУ «Чернігівський колегіум»

Ірина І. Шевченко

Вікторія ПАНЧЕНКО

Юлія В.О. Панченко засвідчую

Начальник відділу кадрів :

Лариса ЛУК'ЯНЕНКО

